

A classical oil painting of a young woman, Julie de Saxa-Coburg, with long, wavy brown hair. She is wearing a black bonnet with a large white feather and a red shawl over a white lace collar. The background is a soft, cloudy sky.

HELEN RAPPAPORT

Julie de
Saxa-Coburg,
rebela familiei Romanov

CORINT
ISTORIE

HELEN RAPPAPORT

Julie de
Saxa-Coburg,
rebela familiei Romanov

Traducere din limba engleză de Lia Decei

Prefață de Simona Preda

Capitolul 3

*„Cea mai mare și mai strălucitoare curte din Europa”**

Nu putem decât să speculăm în legătură cu felul în care Julie a reacționat la vederea mării capitale nordice Sankt-Petersburg, fondată de Petru cel Mare în 1703 pe țărmurile bătute de vânturi ale Golfului Finic, dar trebuie să fi fost un șoc, după spațiul limitat al curții din Coburg. Petru alesese locul în punctul în care râul Neva se varsă în golf cu scopul de a deschide Rusia către Occident, atât politic, cât și comercial. Plasându-și capitala pe ruta maritimă către nordul Europei, el a dorit ca Rusia să fie o forță navală puternică, având baza pe insula Kronstadt. Locul era însă departe de a fi ideal: noua capitală a fost construită într-o zonă joasă, mlăștinoasă și nisipoasă, acoperită de câțiva mesteceni și tufișuri. Acest mediu favoriza răspândirea bolilor și era constant amenințat de inundații, ca să nu mai vorbim despre cerul mereu întunecat și amenințător al toamnelor ploioase și despre asprimea iernilor, când temperaturile coborau sub zero grade, iar Neva rămânea înghețată până la șase luni pe an.

După ce s-au odihnit puțin și s-au schimbat de hainele de călătorie, Augusta și fiicele ei au plecat din Strelna la ora 17.00, în data de 17 octombrie (6 octombrie SV). „Soarele tocmai apunea

* Citat din istoricul Giacomo Casanova, care descria curtea ducelui de Württemberg în 1760 (n. tr.).

în cea mai frumoasă și cea mai luminoasă zi de toamnă”, în timp ce se îndreptau, pe drumul de poștă, spre capitală. Priveliștea era splendidă, cu „un șir neîntrerupt de palate somptuoase”, ale căror domenii se întindeau până la Golful Finic, toate „construite în stiluri arhitecturale diferite, fanteziste și imitând stiluri consacrate”, pe partea dreaptă a drumului, și cu câmpurile și copacii care duceau spre golf, pe partea cealaltă¹⁰⁸. Augusta a notat amuzată prezența unei foarte colorate case chinezești alături de o vilă în stil italian, împodobită cu tot felul de coloane, precum și a unei case de vară care părea să fi fost adusă acolo „de la Leipzig”. Palatul Narișkin, situat într-un loc pitoresc, „cu un teren care se întindea până la golf” și cu o grădină englezească dispusă în terase, era cu adevărat remarcabil – o oază de frumusețe în peisajul plat și mlăștinos din jur. Cu toate acestea, în termenii aristocrației ruse, el nu era decât o simplă reședință de țară, căci familia deținea și un alt palat impresionant la Sankt-Petersburg¹⁰⁹.

Totuși, priveliștea Sankt-Petersburgului în depărtare, „întins precum aripile vulturului imperial”, i-a tăiat respirația, transmitând senzația unei metropole „vaste și mărețe”. După un lung și istovitor voiaj cu trăsura, care îi purtase de-a lungul țărmurilor neprimitoare ale Prusiei și pe câmpiile sălbatice și necultivate ale Livoniei, cei care călătoreau în secolul al XVIII-lea în Rusia erau „copleșiți de uimire și extaz când regăseau, în mijlocul unui vast pustiu, un oraș mare și somptuos, cu viață socială și distracții, în care înfloreau artele și luxul”, lucruri despre care călătorul presupusese că „nu există decât la Paris”¹¹⁰.

Ajunși acolo pentru prima oară, mulți rămăneau fără cuvinte în fața clădirilor palladiene* orbitor de albe și elegante

* Stil arhitectonic european axat pe ideile arhitectului venețian Andrea Palladio (1508–1580), cel care a promovat o concepție bazată pe interpretarea elementelor arhitecturii romane și a utilizat ordinul colosal, realizând

ale orașului, a cupolelor aurite în formă de bulb de ceapă ale bisericilor sale, a impunătoarelor cheiuri de granit de pe Neva. Toate acestea „îți remontau moralul pe măsură ce te apropiai pe drum”¹¹¹. Străzile drepte, largi și adesea foarte lungi ale orașului Sankt-Petersburg, intersectate de piețe spațioase, deschise; monumentele, instituțiile și academiile sale frumoase; și peste tot prezența șerpuitoare a numeroaselor canale îi confereau aerul unei Veneții nordice în stil rusesc la scară largă – poate nu la fel de frumoasă, dar, cu siguranță, extraordinară. Scriitoarea franceză Madame de Staël a fost complet sedusă de priveliștea turnurilor și a turelor aurii când a sosit, în 1812: „Ajungi într-unul dintre cele mai frumoase orașe din lume, ca și cum, cu o baghetă magică, un vrăjitor ar fi făcut ca toate minunile Europei și Asiei să răsară din mijlocul pustiului”. Una peste alta, Sankt-Petersburgul oferea „o imagine minunată a ceea ce pot realiza puterea și geniul”¹¹². La sfârșitul secolului al XVIII-lea, atrăgea mulți vizitatori și devenise parte a Marelui Tur european. Călătorul James Brogden a remarcat că multe dintre clădirile publice și palatele sale au fost „construite la o scară mult mai grandioasă decât orice clădire pe care o cunosc în Londra”¹¹³.

În timp ce trăsura lor intra în Cartierul Amiralității, călătorii făceau cunoștință cu echivalentul rusesc al Quartier du Palais-Royal din Paris: vasta, impunătoarea fațadă din cărămidă acoperită cu stuc a Palatului Imperial de Iarnă. Ecaterina cea Mare îl făcuse inima Sankt-Petersburgului, palatul ocupând „spațiul unui mic oraș [...] în care luxul și bogăția și-au stabilit sediul [...], centrul distracției și afacerilor, stațiunea strălucitoare a plăcerii și a modei”¹¹⁴. În fața lui, la sud, se înălța un enorm teren de paradă, Piața Senatului, mărginită de o semilună de

construcții sobre și echilibrate; vezi Marcel D. Popa (coord.), *Dicționar enciclopedic*, vol. V, O-Q, Editura Enciclopedică, București, 2004, p. 165 (n. red.).

clădiri guvernamentale frumoase. În spate, se întindeau cheiurile de granit și râul Neva¹¹⁵.

Palatul de Iarnă, unde li se poruncise celor veniți de la Coburg să se prezinte, era ocupat de Ecaterina și curtea ei în lunile mai reci ale anului, după ce își petrecuseră vara, din luna mai încolo, într-un mediu mai salubru, în palatul ei rococo albăstru cu auriu de la Țarskoe Selo. Palatul de Iarnă înlocuise un edificiu anterior din lemn, început de împărăteasa Ana în anii 1730, și fusese considerabil înfrumusețat și extins de împărăteasa Elisabeta la mijlocul secolului. Mulți considerau că această dimensiune nouă și impunătoare era excesiv de mare și grea. În 1764, Ecaterina a adăugat Micul Ermitaj la est de palatul inițial, apoi o altă clădire, cunoscută sub numele de Vechiul Ermitaj – sau Marele Ermitaj – a fost ridicată în ceva mai mult de un deceniu, începând cu anii 1770, pe locul unei clădiri anterioare, construită de Petru cel Mare, cu scopul de a găzdui imensa sa colecție de artă. În cele din urmă, Ecaterina a adăugat rafinatul Teatru Ermitaj, în anii 1780.

Mulți călători din acea vreme au avut destule de spus despre privilegiștea impresionantă care li se deschidea înaintea ochilor, iar Augusta, desigur, a fost generoasă cu descrierile sale în scrisorile către Franz. Chiar dacă era „deja întuneric deplin” când au ajuns ea și fiicele ei, ceea ce au văzut din oraș în timp ce trăsura trecea pe podul Fontanka peste un braț al râului Neva părea a fi un tărâm de basm. „Nu vedeam decât rânduri lungi de felinare, ca la iluminatie, dansând sub ochii noștri”, a spus ea, apoi, cu un gest dramatic, însoțitorul lor a anunțat brusc: „*Le Palais!*”^{*116} Augusta a recunoscut că „genunchii îmi tremurau în timp ce coboram din trăsură. Gândul că destinul uneia dintre fiicele mele se va decide aici m-a emoționat atât de tare,

* „Palatul” (fr. în original) (n. tr.).

încât nu știu cum am urcat treptele înalte la brațul mareșalului curții, prințul Bariatinski”¹¹⁷.

După ce au intrat în Palatul de Iarnă, femeile au fost conduse pe o scară impunătoare din marmură și apoi printr-un șir de mai multe camere, cunoscute sub numele de „Anfilada de Aur” și folosite pentru baluri și adunări. Acestea erau pline de picturi, statui, mobilă și obiecte colecționate de Ecaterina în ultimii 33 de ani, în goana ei din ce în ce mai avidă după cele mai valoroase opere de artă europene. Augusta relatează că ea și fiicele ei au intrat apoi într-o anticameră puternic luminată, plină de paji, lachei și valeți, unde „Mesenzof” (probabil aghiotantul lui Budberg, Mezendorf) stătea la ușă, și „presupun că el a fost cel care mi-a spus *sotto voce* în timp ce treceam: «*L'Impératrice est là!*»”¹¹⁸

Curtea rusă de la sfârșitul secolului al XVIII-lea era legendară pentru bogăția și splendoarea „pe care cuvintele nu le puteau descrie”. „Păstrează multe urme ale vechiului său fast asiatic, amestecate cu rafinamentul european”, scria William Coxe în 1784¹¹⁹. Momentul potrivit pentru a o vedea în toată splendoarea era când împărăteasa își făcea apariția, în jurul orei 19.00, înconjurată de „un imens alai de curteni”.

„Veșmintele neprețuite și strălucitoare, precum și o abundență de pietre prețioase, creau o splendoare despre care măreția altor curți nu ne poate oferi decât o idee vagă.” Doamnele de la curte – împodobite din cap până-n picioare cu bijuterii, îmbrăcate după ultima modă de la Paris și Londra, la care asortau „coafuri somptuoase” și fard în exces – trebuie să le fi tratat cu un nimicitor dispreț pe cele din grupul venit de la Coburg, la vederea modestelor lor ținute provinciale germane. Și bărbații arătau ca niște păuni veritabili, cu hainele acoperite de diamante, cataramе complicate, nasturi și epoleți de aur, iar toată această splendoare se reflecta ușor în lumina caldă a sute de lumânări¹²⁰.

* „Împărăteasa este acolo” (fr. în original) (n. tr.).

Suverana a peste 29 de milioane de supuși și renumită în întreaga lume occidentală pentru inteligența sa remarcabilă, mintea cultivată și perspicacitatea politică, Ecaterina și-a consolidat, în timpul domniei sale, imperiul și i-a sporit bogăția, iar prin reforma legilor, a câștigat respectul multora dintre contemporanii săi. Prestigiul numelui ei în întreaga lume, la sfârșitul unei domnii ce dura de o treime de secol, se reflecta în câștiguri teritoriale care întindeau stăpânirea Rusiei de la Marea Baltică, în nord, până la Siberia și Pacific, în est, și Marea Neagră, în sud. După împărțirile nemiloase ale Poloniei din 1772, 1793 și 1795 – anul sosirii lui Julie –, Ecaterina își îndreptase ambițiile spre Asia Mică, inițiind expansiunea în Imperiul Otoman în timpul războiului ruso-turc din 1768–1774. Acest lucru îi adusesese teritorii în Moldova, Ucraina și Crimeea, dar mai avea o ambiție ascunsă: de a recuceri Constantinopolul și de a pune pe tron un rus ortodox – nepotul ei, Constantin. Oricine ar fi fost viitoarea lui mireasă, ar fi trebuit să fie și ea pregătită să se ridice la înălțimea acestor grandioase visuri imperiale¹²¹.

La fel de frumoasă și cu o prezență impunătoare, în pofida staturii sale relativ scunde, împărăteasa, în acest ultim an al vieții sale, luase în greutate, deși tenul ei părea încă proaspăt, iar ochii, la fel de albaștri și strălucitori ca întotdeauna. Însă acum avea 66 de ani și suferea de hipertensiune arterială, precum și de edeme și ulcerații ale picioarelor. De asemenea, avea nevoie de ochelari pentru citit¹²². Cu toate acestea, dădea încă dovadă de suficientă vigoare pentru a se trezi devreme, la 6.00, ca să aprindă soba în cameră și să-și pregătească o cafea tare. Acorda puțină atenție toaletei sale în timpul unei zile obișnuite de lucru, când se ocupa de treburi de stat și scria scrisori, îmbrăcându-se simplu, cu o rochie amplă de mătase, dar, când era vorba despre ocazii la curte, Ecaterina adora să poarte di-amante – avea o colecție prodigioasă –, își farda obraji și își

pudra ușor părul¹²³. Recepțiile ei erau renumite pentru măreție și bun-gust și știa să-și primească vizitatorii și oaspeții străini, fiind renumită pentru curtoazie și faptul că îi făcea pe invitați să se simtă în largul lor.

Fiind unul dintre despoții iluminați ai epocii sale, când a venit vorba despre căsătoria fiului și nepoților ei, Ecaterina a acționat fără milă în interesul dinastiei. Cu cât acești băieți tineri – Alexandru și Constantin, pe care îi adora – se căsătoreau mai repede și aveau propriii copii, cu atât mai sigur devenea viitorul tronului Romanov. Alexandru, care urma să împlinească 18 ani, era înalt, atrăgător și cultivat. Era politicos și atent cu doamnele – uneori chiar îi plăcea să flirteze – și părea nu doar o partidă perfectă, ci și un țar romantic în devenire. Ecaterina chiar și acum complota în secret ca să-l înlăture pe Pavel, fiul ei slab și incapabil, de la succesiune, să-l exileze în Lituania și să-l ignore ca moștenitor, poruncind ca Alexandru să-i succedă.

Fratele lui Alexandru, Constantin, încă era „un pui de urs nelins”*, așa cum spunea însăși Ecaterina, fiind rebel și conflictual¹²⁴. Comportamentul său turbulent trebuia ținut în frâu, iar manierele sale, modelate, astfel încât să poată corespunde marilor ambiții pe care Ecaterina le avea pentru viitorul lui. Ea răsuflea ușurată că prințesele Coburg sosiseră în sfârșit: „Am fost atât de obosită zilele astea din pricina lui Constantin și a tot ce avea legătură cu el, dincolo de bătlăile de zi cu zi”, îi mărturisea ea baronului Grimm, „încât nu am avut niciun moment pentru mine.”¹²⁵ Era nerăbdătoare să rezolve problema căsătoriei lui Constantin cât mai repede posibil.

Relatarea Augustei nu este clară cu privire la locul exact în care ea și fiicele ei au fost primite de împărăteasă. Poate în Micul

* În Antichitate, relatea Pliniu cel Bătrân, oamenii credeau că puiul de urs nou-născut era privit drept o masă amorfă, pe care mama ursoaică o lingea pentru a-i da formă (n. tr.).

Ermitaj? În aceeași seară, ne spune ea, au participat la un concert acolo, ceea ce ar indica acest loc¹²⁶. În orice caz, Ecaterina le-a primit pe doamnele din Coburg „cu cea mai mare amabilitate și prietenie”, în pofida privirilor insistente ale curtenilor ei. Aceștia, „împinși de curiozitate, s-au înghesuit lângă ușa prin care urmau să intre prințesele străine”¹²⁷. Sosirea lor a fost însă mult mai puțin frapantă decât a celor două prințese de Baden cu trei ani mai înainte, așa cum remarca Charles Masson în jurnalul său. Oricum, nesofisticata Augusta a fost impresionată. Împărăteasa era o femeie cu o prezență impozabilă, cu o constituție puternică și părea să se simtă „nemaipomenit de bine”:

Este exact așa cum îmi imaginam zânele când în copilărie. Fața ei este mare și perfectă. Ai crede că are mai puțin de 60 de ani. Nici părul, nici sprâncenele nu sunt înnegrite, ci sure. Încă are mult păr, care este coafat adecvat vârstei ei. Poartă pe cap o eșarfă cu dungi, cu două diamante enorme. Trăsăturile feței sunt neobișnuit de blânde. Are o gură încă extraordinar de frumoasă, un nas nu foarte mare, bine conturat, și niște ochi albaștri exact așa cum ar trebui să fie. [...] Se fardează, însă doar puțin. Probabil nu și-a pus niciodată alb [plumb] pe față*, altfel pielea ei nu ar fi atât de proaspătă. Mersul ei este nobil, la fel ca întregul comportament, și uimitor de ușor pentru vârsta ei. Este întruchiparea demnității specifice vârstei înaintate.

Mai important, Augusta nu a putut să nu observe că, în timp ce Ecaterina le privea îndeaproape pe cele trei fiice ale sale, „privirea i-a zăbovit asupra lui Jülchen”. „*Mais, ce sont des beautés!*”**, a exclamat împărăteasa cu încântare¹²⁸.

* Referire la ceruza venețiană, produs cosmetic pe bază de plumb alb, asemănător unui fond de ten. Des folosită în trecut (și de regina Elisabeta I a Angliei, se pare), aceasta provoca intoxicații cu plumb.

** „Dar sunt niște tinere frumoase” (fr. în original) (n. tr.).

Aceasta a fost, poate, prima impresie a împărătesei despre cele trei surori, dar un curtean, prințul Adam Czartoryski, nu a putut să nu considere „dureros să o vadă pe această mamă oferindu-și fiicele asemenea unor bunuri de vânzare și privind cu nerăbdare să descopere pe care din ele vor cădea ochii împărătesei și batista marelui duce Constantin”. Pe parcursul elaboratelor angajamente de curte care au servit drept fundal pentru procesul de selecție, el și prietenii săi au încercat să nu observe cu câtă cruzime s-a desfășurat această inspecție rituală, căci fiicele erau frumoase, amabile și mai degrabă „demne de respect” decât să fie evaluate ca niște „slave pentru haremul unui pașă turc”¹²⁹. Mulți de la curtea imperială le-au considerat nedemne de ei și au remarcat cu dispreț rochiile „vechi și de prost gust” ale femeilor din Coburg, care păreau total nepotrivite în contextul splendorii din jur¹³⁰. Din cauza lipsei lor provinciale de sofisticare, acestea au devenit obiectul milei, dacă nu al disprețului.

Contesa Varvara Golovina, doamna de onoare a Elisabetei Alexeevna, a notat cât de jenată era Augusta de faptul că înfățișarea modestă a ei și a fiicelor sale nu se ridica la nivelul „cele mai mari și mai strălucitoare curți din Europa”¹³¹. Când Elisabeta Alexeevna sosise aici de la Baden, purtase crinolină și ținute de curte elaborate, cu părul pudrat pentru acea primă apariție extrem de importantă. Ecaterina a observat curând disconfortul oaspeților săi și, fiindcă știa cum ea însăși, în 1744, „sosise săracă în Rusia”, a doua zi le-a trimis musafirelor ei „două coșuri cu tot felul de țesături fine de mătase” și șase dintre croitorii ei, pentru a le lua măsurile în vederea unor haine noi, potrivite¹³².

Pe durata vizitei, doamnele din Coburg au fost găzduite în apartamente luxoase, special pregătite, în ceea ce Augusta numea „Palatul Potemkin”, aflat la mică distanță, pe Bolșaiia

Millionnaia Ulița – atât de aproape, încât era legat printr-un coridor de o serie de galerii ce duceau la Ermitaj*. Aici luau masa cu mica lor suită, formată din baronul Budberg, un șambelan imperial – prințul Golițin – și doi tineri domni tăcuți, dar atenți, gentilomi ai camerei**, „Golovkin și prințul Apalinski”***. A doua zi, duminică, 7 octombrie (18 octombrie SN), au mers la biserică (deși nu știm dacă era vorba despre o biserică luterană germană sau despre capela ortodoxă rusă din Palatul de Iarnă), după care Ecaterina a venit să le viziteze, însoțită de Alexandru și de un Constantin timid și îmbujorat.

Această vizită le-a oferit surorilor prima imagine clară a presupusului mire. Părea agreabil: elocvent, curtenitor și mai matur decât vârsta lui, 16 ani. Era destul de mic de statură – deși Augusta presupunea că încă se afla în creștere – cu „față rotundă și plină, care, lăsând la o parte nasul scurt, este atrăgătoare, o pereche de ochi albaștri, plini de foc și rațiune, sprâncene și gene aproape negre” și „gură roșie foarte mică”, „plăcută când râde” și care dezvăluie „dinți frumoși”. Augusta remarcase deja că amândoi tinerii erau extrem de chipeși, cu „trupurile lor viguroase” atât de bine etalate în uniforme de infanterie, încât „ar ieși în evidență prin frumusețe într-un întreg corp de

* Augusta se referă probabil la apartamentele Potemkin din Millionnaia nr. 22, construite în anii 1730 și ocupate pe atunci de favoritul Ecaterinei, contele Potemkin. Clădirea, inițial parte din Palatul de Iarnă, fusese distrusă de un incendiu în 1837 și reconstruită lângă Noul Ermitaj în timpul domniei lui Nicolae I.

** Gentilom al camerei (*gentilhomme de la chambre*) era o demnitate reală sau onorifică în perioada Vechiului Regim, în Franța și la alte curți din Europa. Era o poziție inferioară celei de șambelan. Cu excepția cazului în care funcția era onorifică, titularul se ocupa de diferite detalii legate de administrarea casei suveranului (n. tr.).

*** Contele Feodor Golovkin (1766–1823) și prințul Aleksei Apalinski, conform lui Alville, biografa elvețienă a lui Julie.

ofițeri”. În opinia ei, erau mult superiori ca înfățișare tinerilor eleganți, dar blazați de la curte¹³³.

De asemenea, ea a observat cu perspicacitate că tânărul Constantin era „un soldat trup și suflet”; mireasa lui avea să descopere dezavantajul acestei obsesii pe propria piele, și asta foarte curând. Deocamdată, Augusta l-a înștiințat pe soțul ei, Franz, într-o scrisoare, că ar fi „sincer bucuroasă” să accepte ca oricare din fetele „asupra căreia vor cădea sorții” să se mărite cu el¹³⁴. Înainte de a se despărți, Ecaterina le-a înmănat celor patru doamne din Coburg Ordinul Sfânta Ecaterina – o cruce, prinsă pe o panglică roșie, și o stea, ambele incrustate cu diamante. Pe lângă faptul că ordinul le fusese oferit marilor ducese din familia Romanov, acesta fusese acordat și câtorva membri aleși ai altor case domnitoare și ai înaltei nobilimi. Apoi le-a invitat să o însoțească din nou la Micul Ermitaj, în acea seară.

Pentru această a doua apariție oficială la curte, femeile au îmbrăcat costumele moldovenești confecționate la Riga. Acestea constau dintr-un *sarafan* fără mâneci sau o tunică lungă, peste o cămașă albă cu mâneci lungi, cu un acoperământ ornamental înalt, cunoscut sub numele de *kokoșnik*, acoperit cu un voal lung. La ora 18.00 au plecat din apartamentele lor și, trecând prin mai multe galerii cu picturi și opere de artă din Micul Ermitaj, au intrat într-o sală de recepție „mică și prietenoasă”, unde le-au întâlnit pe nepoatele împărătesei și au fost prezentate oficial marelui duce Alexandru și soției sale, Elisabeta Alexeevna. Alexandru era un adevărat Adonis, își spunea Augusta: „Chipeș ca o cadră, înalt, elegant, dar cu alură bărbătească, având față de om bun și blând.” Pe scurt, era „mult mai arătos decât fratele său”, cu trăsături mai regulate. Ca frate mai mare, părea mai încrezător în sine și mai experimentat decât Constantin și avea un comportament fermecător fără a face vreun efort, poate chiar înclinat spre „puțină apatie”¹³⁵. Era clar

că frații aveau o relație strânsă, iar Constantin părea să se bucure de încrederea deplină a lui Alexandru. În mod evident, împărăteasa era încântată de surorile lor mai tinere – nepoatele ei, Alexandra (12 ani), Elena (11), Maria (9) și Ecaterina (7) –, toate „absolut încântătoare”, la fel ca Elisabeta – o „blondă drăguță și delicată”, care îi amintea Augustei de ducesa de Meiningen.

Contesa Golovina a observat cât de repede s-au împrietenit stăpâna ei și Julie, atât de mult, încât Julie o numea Elise, iar noi vom folosi această formă a numelui ei de acum înainte. Se bucura să poată bârfi în germană cu surorile Coburg despre prietenii și familia de acasă, de care lui Elise încă îi era tare dor¹³⁶. Într-adevăr, lipsită de o companie înțeleghătoare la curte, ea așteptase cu nerăbdare sosirea prințeselor Coburg. Elise a consemnat primii lor pași incerți într-o scrisoare pe care i-a trimis-o mamei sale, prințesa Amalie, la Baden, câteva zile mai târziu. Ea găsea că Augusta, care avea doar 38 de ani la acea vreme, părea să aibă peste 50. Sophie, fiica ei cea mare, era frumoasă, cu excepția „gurii dezagreabile”, iar a doua soră, blondă, Antoinette, era cea mai puțin atrăgătoare. Julie, cu părul ei castaniu, ochii strălucitori și un aer năzdrăvan, era cu siguranță cea mai frumoasă și mai plină de viață dintre cele trei¹³⁷. Elise le considera pe toate o companie plăcută, iar Augusta s-a bucurat de impresia bună pe care și-o făcuse despre fiicele ei: „Copiii mei se înțeleg cu toate marile ducese foarte bine, ca și cum ar fi fost împreună toată viața”, i-a scris ea lui Franz. Deja Elise făcea cu nerăbdare „o mie de planuri” în ceea ce le privea pe ea și pe noua ei cumnată în viitor¹³⁸.

În 8 octombrie (19 octombrie SN), ziua următoare, l-au întâlnit pentru prima dată pe singurul fiu și moștenitor al Ecaterinei, țareviciul, marele duce Pavel. El și soția sa germană, Maria Feodorovna, au venit la Sankt-Petersburg de la casa din Gatcina pentru a inspecta viitoarele mirese din Coburg¹³⁹.

Augusta știa bine, chiar pe când se afla departe, la Coburg, că Pavel avea o relație dificilă cu mama sa – care uzurpase tronul tatălui său, Petru al III-lea, în 1762 (Petru murise la scurt timp după aceea, în împrejurări suspecte). Țareviciul fusese vestit pentru faptul că era excesiv de nevrotic, despotic și imprevizibil, însă, în pofida înstrăinării evidente față de mama sa, ducele Pavel a fost amabil și prietenos cu vizitatoarele din Coburg și le-a complimentat pe fete pentru frumusețea lor. L-a laudat pe fiul său, Constantin, spunându-i Augustei că nu i-ar plăcea să fie în locul lui, fiind nevoit să „aleagă între aceste trei frumuseți”. A fost impresionat de cât de bine făceau față unei situații care trebuie să fi fost foarte stresante¹⁴⁰.

În seara aceleiași zile lungi și epuizante, prințesele de Coburg au fost prezente la un bal de la Ermitaj. Augusta s-a arătat mirată să afle că toți curtenii aveau voie să se așeze în prezența împărătesei – „unde și cum doreau”. Tinerele mari ducese ruse au fost în centrul atenției, toate demonstrând ce dansatoare grațioase erau. Alexandra și Elena, în special, au impresionat-o pe Augusta în timp ce își etalau picioarele delicate dansând un *minuet à la reine*, un *cosaque* și un *allemande figurée**. Cu ușurința lor impresionantă, asemănătoare nimfelor, ele „[se distingueau] în mod izbitor de doamnele afectate de la curte”. După ce împărăteasa s-a dus la culcare, Alexandru și Constantin și-au însoțit oaspeții la cină, unde, încă o dată, tinerele mari ducese au fost nerăbdătoare să stea de vorbă cu surorile Coburg, până când totul s-a încheiat, la miezul nopții¹⁴¹.

Prințul Adam Czartoryski își amintea că, în timpul șederii lor, numeroase alte distracții au fost pregătite pentru vizitatoarele germane. Au avut loc „*fêtes***”, serate, baluri și promenade în fiecare zi”, precum și vizite la opereta italiană de la Ermitaj,

* Dansuri la modă în epocă (fr. în original) (n. tr.).

** „Sărbători” (fr. în original) (n. tr.).

toate pentru a-i oferi lui Constantin suficiente ocazii de a le examina îndeaproape pe cele trei candidate¹⁴². Deocamdată însă, părea indiferent. Este adevărat, îndeplinise toate cerințele unei *politesse** regale, bunica sa poruncindu-i, fără îndoială, să-și înfrâneze comportamentul „ticălos” obișnuit. Celor care îl cunoșteau, le părea neobișnuit de reticent în acea perioadă. Observatorii mai cinici, precum Charles Masson și alții de la curte, au remarcat modul în care Constantin a proiectat cu grijă o imagine ce contrazicea complet adevărata sa reputație. A adoptat un aer de modestie extremă și o timiditate care atingea șovăiala. În particular însă, s-a plâns că prințesele de Coburg erau nesofisticate și timide, că „erau prea germane pentru a-i fi pe plac și că le prefera pe rusoaice”¹⁴³.

Dacă ar fi putut să aleagă, Constantin ar fi preferat să nu se căsătorească deloc, credea contesa Golovina, dar el știa că va trebui să se supună datoriei sale imperiale, fie că voia sau nu¹⁴⁴. Ecaterina cea Mare era nerăbdătoare ca el să facă alegerea, astfel încât să o poată primi în familie pe una din prințesele Coburg: „Prințesa moștenitoare de Saxa-Coburg este o femeie frumoasă, demnă de respect”, i-a spus ea baronului Grimm în scrisoarea din 9 octombrie (20 octombrie SN), „fiicele ei sunt dragălașe. Păcat că pretendentul nostru poate alege doar una, deoarece ar fi bine să le păstrăm pe toate trei.” Contrar dorințelor lui Grimm, Ecaterina deschisese biletul sigilat prin care o recomanda pe Antoinette, dar prezicea cu încredere că „al nostru Paris îi va da mărul celei mai tinere: veți vedea că Julie va câștiga”. Toată lumea de la curte era de acord deja, i-a spus ea: „Aproximativ 200 de oameni care le-au văzut până acum au optat doar pentru una: Julie. Julie cea năzdrăvană își va învinge surorile, veți vedea”, a insistat Ecaterina¹⁴⁵.

* „Politețe” (fr. în original) (n. tr.).

O anecdotă apocrifă susține că Ecaterina ar fi luat această decizie chiar în prima zi în care sosise grupul din Coburg. Se pare că ea și Constantin se uitau pe fereastră când surorile au coborât oarecum haotic din trăsură în curtea de dedesubt, moment destul de comic, asemănător cu sosirea la bal a celor două surori vitrege ale Cenușăresei: „Prima s-a încurcat în trena rochiei, o ținută obișnuită la curte, și s-a lungit pe jos. A doua, deși avertizată de catastrofă, a căzut în patru labe. Cea de-a treia și cea mai tânără, frumușica și micuța Juliane, care abia împlinise 14 ani, și-a luat trena rochiei în ambele mâini și a sărit grațios pe sol.” „Aceasta este aleasa! Ea este potrivită pentru sălbaticul nostru Constantin”, exclamase Ecaterina, la care el, se pare, răspunsese morocănos: „Foarte bine atunci, dacă așa trebuie să fie, mă voi căsători cu maimuțica.”¹⁴⁶

Când Elise, pe vremea aceea prințesa Luise de Baden, sosise la Sankt-Petersburg pentru propria inspecție a miresei din 1792, a trebuit să îndure șase săptămâni de socializare și jocuri de cărți nesfârșite cu împărăteasa înainte ca marele duce Alexandru, rigid și ceremonios, să-i înmâneze în cele din urmă un bilet în care o anunța că fusese „autorizat de părinții lui să-mi spună că mă iubește” și îi ceruse să se mărite cu el¹⁴⁷. Așa se pețea la curtea imperială rusă. Fratelui său, Constantin, i-au trebuit opt zile pentru a se hotărî în sfârșit. Între timp, prințesele Coburg cinaseră cu Elise de mai multe ori și își petrecuseră serile dansând în Palatul de Iarnă, socializând și participând la un bal mascat. Luni, 22 octombrie (2 noiembrie SN), au vizitat atelierul doamnei Vigée Le Brun pentru a-i vedea picturile și au petrecut restul zilei împreună, până când s-au schimbat pentru a se prezenta la curte în acea seară. Până atunci, Elise se îndrăgostise complet de vizitatoarele germane: era „ca și cum ne-am fi petrecut întreaga viață împreună”, i-a spus mamei sale¹⁴⁸. Cele trei surori Coburg

erau deja plăcute și la curte, unde erau numite *tri blagoslovenii* – cele trei binecuvântări – sau *die drei Schönheiten*.

Totuși, împărăteasa Ecaterina începea să considere dificilă incapacitatea lui Constantin de a lua o decizie. Fiind o femeie foarte inteligentă și cu gusturi sofisticate, se săturase și de atențiile constante și pălăvrăgeala sentimentală ale servilei Augusta. Ecaterina i-a sugerat să se odihnească puțin, dorind fără îndoială o pauză de la compania ei. Lăsată de capul său pentru câteva zile, Augusta s-a bucurat de luxul imperial rusesc – deși temporar – și s-a dedicat tuturor excursiilor și distracțiilor care i se ofereau, cum ar fi o plimbare de-a lungul cheiului Nevei, pentru a admira priveliștea, și un tur al galeriilor de artă din Ermitaj. S-a dus la capela rusă din Palatul de Iarnă pentru a asculta liturghia. „Frumusețea și solemnitatea cântărilor a peste 100 de voci bărbătești nu pot fi exprimate în cuvinte”, i-a spus ea lui Franz. Într-o seară au văzut o comedie la Teatrul Ermitaj, tradusă din rusă în germană de însăși împărăteasa, și au petrecut o zi întreagă minunându-se de interioarele Palatului Taurida, construit de prințul Potemkin, precum și făcând o vizită la Mănăstirea Smolnii, acum școală pentru fiii cele nobililor scăpătați¹⁴⁹.

În multe dintre acele excursii, Constantin, din nou neobișnuit de blând și aproape mut, le-a însoțit conștiincios pe Augusta și pe fiicele ei, împreună cu Alexandru. El le descria tablourile și proveniența lor într-o franceză impecabilă, în timp ce Augusta se oprea să admire lucrări ale artistei elvețiano-germane Angelica Kauffman, ale lui Rafael, Rembrandt și Rubens, și înainta prin camere pline de *objets d'art** din marmură, bronz și alte pietre prețioase. S-a extaziat la vederea însoțitorilor ruși meticuloși („Nu există mulți bărbați care să le fie egali celor doi frați, marii duci, aflați atât de aproape de tron”, i-a spus ea lui Franz) și l-a

* „Obiecte de artă” (fr. în original) (n. tr.).

invitat pe Constantin la ceai în apartamentele lor. Nici cu această ocazie „nu a putut să converseze cu fetele”, vorbind în schimb cu baronul Budberg, care părea să-i fie tare drag¹⁵⁰. Augusta a ajuns la concluzia că, izolându-se de mulțimea curtenilor cu „o politețe glacială”, Alexandru și Constantin își păstrasera „pure frumoasele lor suflete”, dar împărăteasa Ecaterina avea meritul de a le fi asigurat creșterea și educația lor atentă. Din nou, ea a observat cum Constantin insista că „singura lui dorință este să plece într-o campanie”, pentru a-și servi țara. „A spus asta cu o față atât de cinstită și de bună”, a adăugat ea. Oare există un tânăr mai admirabil, mai onest și mai cultivat? „Câte vor realiza acești doi bărbați într-o zi!” a exclamat, cu entuziasm exagerat. „Când se uită la ei, împărăteasa este în al nouălea cer.”¹⁵¹

Pe măsură ce zilele treceau, Augusta observa că, încet, dar sigur, Constantin începea să fie fascinat de Julie, mai ales când ea cânta și se acompania la pian, iar acum se alătura familiei la cină în fiecare seară. Totuși, în timp ce flirta timid cu surorile ei, vorbindu-le într-o „germană comică, stricată”, cu Julie rămânea reținut și serios¹⁵². În cele din urmă, în seara zilei de miercuri, 24 octombrie (4 noiembrie SN), spre marea ușurare a părților implicate, Constantin a încetat să mai tergiverseze. Augusta i-a scris entuziasmată lui Franz să-i spună că Jülchen a lor era viitoarea mireasă: „Totul este decis și totul este așa cum te așteptai. Steaua lui Jülchen a triumfat.” Emoționat, Constantin venise la Augusta la ora 18.00 în seara aceea și, „cu voce tremurândă”, spusese: „*Madame, je viens vous demander la main de Madame votre fille.*”^{*} Amândoi au lăcrimat, în timp ce Augusta i-a dat de înțeles marelui duce că îi încredința fericirea copilei sale, adăugând, cu tâlc: „Ea are o fire foarte

* „Doamnă, vin să vă cer mâna fiicei dumneavoastră” (fr. în original) (n. tr.).

sensibilă, iar el o putea face extraordinar de fericită, dar și de nefericită.” Îi „punea soarta în mâinile [lui]”.

Când Julie a fost adusă în cameră pentru a i se da această veste importantă, a urmat o scenă din cărțile de povești, așa cum a fost descrisă de Augusta. Fiica a plâns în liniște, mama remarcând, cu mândrie, că „n-am văzut-o niciodată mai frumoasă”, în timp ce logodnicul i-a sărutat mâna și, într-o franceză impecabilă, a întrebat-o dacă ar putea ajunge să-l iubească într-o zi. „Știu că nu merit încă, dar voi încerca să devin demn de tine”, i-a spus el. Julie a izbucnit în lacrimi când mama ei a exclamat că tare ar fi vrut ca și tatăl ei să fie de față, la care Constantin i-a strâns ambele mâini și i-a promis că o va duce în Germania imediat ce împărăteasa îi va permite și că îl va revedea în curând¹⁵³. La puțin timp după aceea, a sosit marele duce Alexandru, ca să-și arate bucuria „pentru fericirea fratelui său” și pentru a le asigura atât pe Augusta, cât și pe Julie că fratele lui, Constantin, era „cu adevărat îndrăgostit” și că stătuse treaz cu el jumătate din noaptea precedentă discutând importanta sa decizie. „Julie va fi foarte fericită în această familie”, i-a scris ulterior Augusta, încrezătoare, soțului ei; își va lăsa fiica în Rusia „cu sufletul împăcat”¹⁵⁴.

Așadar, așa a tras sora nepotrivită paiul cel mai scurt. Fratele mai mic al lui Julie, Leopold, avea să recunoască mai târziu că „inteligenta și amabila” Antoinette – așa cum Budberg înțelesese deja, pe bună dreptate – ar fi fost o alegere mult mai bună pentru turbulentul Constantin. Antoinette, sora mai mare, care avea să fie mai târziu atât de critică față de disperarea lui Julie de a scăpa de nefericirea la care fusese condamnată, s-ar fi potrivit „de minune pentru această poziție. Știu multe din toate acestea de la Constantin însuși. [...] Cât de ciudat [...] se întâmplă adesea lucrurile”, a meditat Leopold¹⁵⁵.

Împărăteasa pe care Rusia nu a avut-o niciodată

În 1795, Ecaterina cea Mare a Rusiei căuta o soție pentru nepotul ei, Constantin, aflat la acea vreme pe locul al treilea în ierarhia succesorală. Ca o reeditare stranie a propriei povești, vestita țarină a ales o tânără prințesă germană inocentă, Julie de Saxa-Coburg, mătușa viitoarei regine Victoria. Deși avea tot ce și-ar putea dori o tânără mireasă, marea ducesă, al cărei nume imperial a devenit Anna Feodorovna, s-a trezit singură într-o curte sfâșiată de rivalități, comploturi, bârfe și, totodată, captivă într-o căsnicie nefericită, lipsită de iubire.

În cele din urmă, cu permisiunea țarului Alexandru, Julie și-a părăsit soțul și țara adoptivă, deși Constantin se afla atunci în poziția de moștenitor al tronului. Însă viața ei departe de curtea de la Sankt-Petersburg nu a fost lipsită de evenimente importante și de frământări.

Într-o perioadă în care multe mirese din familiile regale îndurau în tăcere căsătorii dezastruoase, Julie s-a dovedit o personalitate neobișnuit de independentă pentru acele vremuri, sacrificându-și reputația și avantajele unei vieți luxoase pe altarul libertății de a trăi după bunul plac. *Julie de Saxa-Coburg, rebela familiei Romanov* este povestea unei femei îndrăznețe, care a sfidat convențiile epocii sale, pe fundalul unei Europe aflate în plină transformare politică și socială.

SERIE DE AUTOR

CATEGORIA A
ISTORIE ȘI STUDII
CULTURALE
EVALUARE CNCS
2026-2030

Carte recomandată de

Historia

Partener media:

Radio
România
Cultural

ISBN: 978-630-361-424-3

www.edituracorint.ro